

นวัตกรรม “คูหุดูแลสุขภาพ” และหลักสูตรการเรียนรู้ยุทธศาสตร์ การสร้างเสริมสุขภาพ: กรณีศึกษา ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพแห่งหนึ่ง

Innovation “Buddy Care” and Health Promotion Strategic Learning Course: A Case Study at a Health Promotion Hospital

ยุวดี ลีลัคณาวิระ, วท.ด.^{1*} สุธารัตน์ ชำนาญช่าง, พย.ม.² สุรรัตน์ คงสติ, พย.บ.³

Yuwadee Leelukkanaveera, Ph.D., Sutharat Chamnanchang, M.N.S., Sureerat Khongsati, B.N.S.

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียน นวัตกรรม “คูหุดูแลสุขภาพ” พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพ และผลของการใช้ หลักสูตร ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบุคลากรในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ นายกองคกรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุข อาจารย์พยาบาล และพยาบาลวิชาชีพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และนำผลที่ได้ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง และประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามการสนทนาและสัมภาษณ์ คู่มือการเรียนรู้แบบ ทดสอบความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ แบบประเมิน ความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพ และบทบาทพยาบาล วิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพใช้วิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลประมาณใช้สถิติพรรณนาและ การทดสอบวิลคอกซอน

ผลการศึกษาพบว่า นวัตกรรม “คูหุดูแลสุขภาพ” พัฒนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2552 โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลตะกาง จังหวัดตราด มีการจัดกิจกรรมพัฒนาภาวะ ผู้นำและการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงเพื่อการสร้างเสริม สุขภาพ การจัดการความรู้ที่จัดทำอย่างต่อเนื่อง การพัฒนา เครือข่ายการสร้างเสริมสุขภาพ และการเป็นแบบอย่างที่ดี ในด้านการสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรด้านสุขภาพ การใช้นวัตกรรมส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีภาวะ

โภชนาการเกินลดลง อัตราผู้ป่วยเบาหวานและความดัน โลหิตสูงรายใหม่ลดลง และผู้ป่วยรายเก่าสามารถควบคุม ระดับน้ำตาลและความดันโลหิตได้เพิ่มขึ้น ผลการพัฒนา หลักสูตรพบว่าผู้เรียนมีความรู้เรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ เพิ่มขึ้น และการเรียนรู้บทบาทของพยาบาลใน การสร้างเสริมสุขภาพอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สามารถ นำไปประยุกต์เพื่อดำเนินงานการสร้างเสริมสุขภาพทาง การพยาบาลได้ ผลการวิจัยนี้ให้ข้อเสนอแนะว่าพยาบาล เวชปฏิบัติชุมชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องควรนำนวัตกรรม “คูหุดูแลสุขภาพ” ร่วมกับหลักสูตรการเรียนรู้ยุทธศาสตร์ การสร้างเสริมสุขภาพ ไปใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพ ชุมชน เพื่อส่งผลกระทบต่อสุขภาพในทางบวกของประชาชนใน พื้นที่

คำสำคัญ: การสร้างเสริมสุขภาพ นวัตกรรม คูหุดูแล สุขภาพ บทบาทของพยาบาล

Abstract

The purposes of this study were to learn from lesson of an innovation “Buddy care”, develop a learning course of health promotion strategies, and outcomes of the course implementation. Informants included staffs of a health promotion hospital, a head of local

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และ ² อาจารย์ประจำ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

³ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตะกาง อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

* ผู้เขียนหลัก (Corresponding author) e-mail: yuwadeel@buu.ac.th

government, health volunteers, nursing instructors, and registered nurses. Data were carried out by using focus group discussion, in-depth interview, observation, and obtaining its finding to implement and evaluate in a real setting. Research instruments consisted of questions' guideline for discussion and interview, handbook for learning, a health promotion knowledge test, an evaluation form for health promotion strategic issue studying, and nurse's roles. Content analysis was used to analyze qualitative data, and quantitative data were analyzed by using descriptive statistics and Wilconxon test.

The results revealed that the innovation “Buddy Care” was developed in 2009 by Tambon Takang's health promotion hospital, Trat province. There were activities, including leadership development and change management for health promotion, continuing knowledge management, health promotion networks development, and a good role model for Health promotion of health care personnel. Using of the innovation resulted in decreased overweightness among population in the setting, decreased incidence of people newly diagnosed with diabetes mellitus and hypertension patients, and increased known cases of patients being able to control blood sugar level and blood pressure. Outcomes of the Health Promotion Strategic Learning Course found that the learners have more knowledge about health promotion. Learning about roles of nurses for health promotion was at high to highest level, which they could apply for health promotion strategies. These findings suggest that community nurse practitioners and related personnel would obtain the innovation “Buddy Care” together with the learning course of health promotion strategies to utilize in the community health promotion.

Consequently, people in the community setting could gain a better health.

Key words: Health promotion, innovation, buddy care, nurses' roles

ความสำคัญของปัญหา

โรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นปัญหาสำคัญทั้งในระดับประเทศและระดับโลกในปัจจุบัน ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี จากรายงานขององค์การอนามัยโลกพบว่าในปี พ.ศ. 2555 ทั่วโลกมีผู้เสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังจำนวน 38 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 68 ของผู้เสียชีวิตทั้งหมด ในจำนวนนี้มากกว่าร้อยละ 40 เสียชีวิตก่อนอายุ 70 ปี ที่สำคัญคือ สาเหตุส่วนใหญ่ของการเสียชีวิตสามารถป้องกันได้ หากไม่มีการป้องกันที่ได้ผลคาดว่าจะมีผู้เสียชีวิตถึง 52 ล้านคนในปี พ.ศ. 2573 ดังนั้นองค์การอนามัยโลกจึงได้กำหนดเป้าหมายที่จะลดอัตราการตายก่อนวัยอันควรจากโรคไม่ติดต่อที่สำคัญสี่กลุ่มโรค ได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด มะเร็ง เบาหวาน และโรคทางเดินหายใจเรื้อรังลงร้อยละ 25 ในปี พ.ศ. 2568 (WHO, 2014) สำหรับประเทศไทย พบว่า ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงอย่างชัดเจน อัตราตายจากสี่กลุ่มโรคเพิ่มขึ้นจาก 343.1 ในปี พ.ศ.2552 เพิ่มขึ้นเป็น 350.3 และ 355.3 ต่อแสนประชากรในปี พ.ศ. 2554 และ พ.ศ. 2556 ตามลำดับ (แผนงานเครือข่ายควบคุมโรคไม่ติดต่อ, 2559)

ตำบลตะก่าง อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และมีแนวโน้มการเจ็บป่วยเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ดังจากสถิติการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ในปี พ.ศ. 2552 พบอัตราป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน ในอัตรา 412.88, 3,798.51 และ 3,179.19 ต่อประชากรแสนคน และในปี พ.ศ. 2554 อัตราป่วยเพิ่มขึ้นเป็น 1,128.58, 5,602.58 และ 3,749.49 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ (รายงานสถิติการเจ็บป่วยและการตายด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง รพ.สต. ตะก่าง, 2552-2554) ส่งผลกระทบให้เกิดการสูญเสียก่อนวัยอันควร และมีจำนวนผู้พิการเพิ่มขึ้นในชุมชน เป็นภาระครอบครัวและสูญเสียรายได้และค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ป่วย รวมทั้งผลกระทบทางจิตใจคือความเครียดในครอบครัว